

JAN SAMUELSSON:

Svanhoppbrigaden

Varför har så många lämnat Sveriges kommunistiska parti SKP? Partiet, som bildades 1967 under namnet KFML, hade sin storhetstid i början och mitten av 70-talet då det dominerades av medelklass-intellektuella.

SKP går en oviss framtid till mötes. Partiets ideologiska fundament vacklar. Det finns inga självklara utländska förebilder.

KFML bildades 1967. Som en röd blomma slog rörelsen ut på Sveriges politiska ängder. Den spirade och växte sig stark, närd av Vietnamkriget och kulturrevolutionen i Kina. 1973, då partiet var på god väg att bli en massrörelse, böt man namn till Sveriges Kommunistiska Parti. Partiet hade sin storhetstid i början och mitten av 70-talet. Då kontrollerade man den starka enhetsfronten DFFG, De Förenade FNL-grupperna. Samtidigt hade man också ett avgörande inflytande över Palestinarörelsen, Svensk-Kinesiska Vänskapsförbundet, Folket i Bild/Kulturfront och flera andra solidaritetsorganisationer.

Männen bakom SKPs framgångar, chefsideologerna om man så vill, var Nils Holmberg och Bo Gustafsson. När SKP 1976 anordnade ett minnesmöte över den bortgångne Mao Zedong fick man en väldig uppslutning. Minnesmötet utgjorde något av en kulmen på SKPs karriär. Efter partiets andra kongress -76 inträffade en brytning inom partileden. Många lämnade SKP, andra uteslöts. Bland dem som lämnade partiet fanns bland annat Bo Gustafsson och Gunnar Bylin. Därefter har SKP gått ständig kräftgång. För närvarande har partiet endast något tusental medlemmar. Det innebär dock inte att man saknar inflytande inom svensk politik.

Tillbakagångens orsaker

Sextiotalsvänstern, ur vilken SKP uppstod, försökte skapa ett politiskt alternativ till borgerligheten, socialdemokratin och Moskvakommunismen. Idag står det klart att man misslyckades med den upp-

Fil dr Jan Samuelsson är författare till "Mediavänstern" och "Omaka par" (tillsammans med Gösta Hultén).

giften. Den radikala vänstern, där SKP ingår, har pressats tillbaka till något som kan kallas ett absolut bottenläge. SKPs tillbakagång kan förklaras på många sätt:

– Den antiauktoritära vänsterrörelsen kulminerade kanske redan 1967–68. Därefter formerade den sig partipolitiskt, oftast i leninistiska partiformer. Den elitistiska synen ersatte den anti-auktoritära. Vad resten är är sekterism och käbbel inom vänstern.

– SKP på 70-talet var en rörelse som dominerades av medelklassintellektuella. Därav dess typiska förkärlek för det ideologiska, det utopiska och dess brist på intresse för det konkreta, praktiska; därav dess draging till leninismen, som ju genom sin elitism legitimerar de medelklassintellektuellas dominerande ställning inom partiet. De handfasta plånboksfrågorna attraherade inte den till välstånd födda sextiotalsvänstern. Detta ledde till att SKP inte kunde förankra sin politik inom arbetarleden.

– SKP utgick inte i tillräcklig hög grad från den svenska verkligheten. Man svärmade i omgångar för vietnameser, albaner och kineser. Frågan är om inte ganska många SKP-are i mitten på 70-talet visste mer om Kina än om sitt eget land.

Frågan är om inte ganska många SKP-are i mitten av 70-talet visste mer om Kina än om sitt eget land.

– SKP-livet med dess hårda krav var anpassat till unga, obundna aktivister. Det är betydligt svårare att förena med ett medelåldersliv som inrymmer familj

och fasta levnadsomkostnader. När ungdoms- och studentrörelsen SKP växte in i medelåldern blev detta uppenbart.

– Sekterismen och testuggandet accentuerades ytterligare vid kongressen -76. Det blev något av spiken i kistan för partiets del (Finns det förresten något mer humorfritt än en marxist-leninist i debattagen!?).

Finns det förresten något mer humorfritt än en marxist-leninist i debattagen?

– Krigsriskens överdrevs inom SKP. Det ledde till en intern säkerhetspolitik som för en utomstående tedde sig kufisk eller fascinerande – välj själv. Jag tänker då på "dubbellivet" – de hemliga mötena, det dolda fraktionsarbetet, tacknamnen etc.

Avhopparna

SKP utgjorde en heterogen samling i mitten av 70-talet och kanske kan man säga att en del av "utrensningarna" inom partiet var befogade. Inom SKP existerade genialt strategiskt tänkande (enhetsfrontstanken!) sida vid sida med fascinerande dårfinkerier, som tex att det var progressivt att inte tvätta sig. Att "icke tvätt"-falangen rensades ut var säkert många inom partiet tacksamma för.

Vilka var egentligen avhopparna och varför hoppade de av från SKP?

Skälen var många. Ibland bottnade avhoppningen i maktkamper inom partiets ledning. När sedan en ledande SKP-are hoppade av tog han med sig sin falang. Ganska många gick över till socialdemo-

kratin. Några gick över till VPK. Ett fåtal tog ett jätteskutt ända bort till den borgerliga fällan. Denna svanhoppsbrigad är alltså ingen enhetlig samling.

Frågan om huruvida en viss person verkligen har tillhört SKP eller inte är ibland känslig. Många vill inte kännas vid sitt förflutna. Därför kan det vara

---

Ganska många gick över till socialdemokratin.

---

klokt att i vissa fall använda sig av uttrycket "i SKPs närhet". Exempel på kända avhoppare som varit SKP-medlemmar eller befunnit sig i partiets närhet är Göran Rosenberg, Charlie Nordblom, Mats Gellerfelt, Bo Gustafsson, Jan Guillou, Stefan Lindgren, Ulf Mårtensson, Gunnar Bylin och Jan Myrdal.

Rosenberg, Nordblom och Gustafsson gjorde offentlig avbön. Ofta vilar det något patetiskt över den offentliga avbönen, nästan oavsett vad det är man gör avbön från. Med den politiska baken bar står avhopparen/avböneren och erkänner att han levtt ett orättfärdigt politiskt liv, men att han nu vet bättre. Bättre sent än aldrig säger kanske någon. Ändå finns det något mer i avbönen; något som inger obehag. Jag skall inte utveckla det här av hänsyn till ovan nämnda personer. Gellerfelts SKP-sejour var kortvarig men tydligen intensiv eftersom han regelbundet i sina artiklar utdelar tjuvnyp åt partiet. Måste ett politiskt tillfrisknande – om det nu är ett sådant – beledsagas av efterslängar i årtal efteråt!

Ulf Mårtensson, en gång i tiden

DFFGs mäktige ordförande har blivit ombudsman nu på gamla dagar.

Jan Myrdal och Stefan Lindgren har inte gjort avbön och inte heller tagit *öppen* politisk strid med SKP. När det gäller Myrdal förhöll det sig så att SKP inte begrep att Myrdal alltid visste bäst. Följden blev att SKP fick klara sig helt på egen hand utan den fasta Myrdalska fadershanden. Det är egentligen förvånande hur mycket duktigt folk som vuxit upp med SKP.

SKP-syndromet

SKP lyckades under sin storhetstid hetsa upp socialdemokratin och delar av borgerligheten till den milda grad att man kan tala om ett allmänt utbreddt SKP-syndrom inom det svenska politiska livet. Det s k SKP-syndromet består av en lidelsefull tro på följande två satser:

– SKP är det farligaste som finns på denna jord

– Det hukar en SKP-are bakom varenda buske/SKP har infiltrerat *alla* organisationer i Sverige, från Rädda Barnen till Fredrika Bremerförbundet.

Aftonbladets innerspalt med Karl Vennberg i spetsen har under en lång rad år lidit svårt av SKP-syndromet.

SKPs framtid

Nu återstår inte mycket av SKPs forna styrka. I Gnistan pågår en debatt om partiets framtid, en debatt som kan betecknas som antingen välgörande förutsättningslös eller präglad av en viss desperation. Partiet har numer övergivit den leninistiska linjen. Enhetsfrontslinjen består. SKPs insatser för opinionsbildningen mot Sovjets anfallskrig i Afghanistan har varit stora och värdefulla. På andra

områden är partiets insatser blygsammare.

Partiet har numer övergivit den leninistiska linjen.

Man har en viss styrka bland metallarbetare, sjukvårdsanställda, vissa grupper av kommunalanställda och inom delar av lärarkåren. Men någon avgörande politisk faktor är man inte, inte ens inom de fackliga grupper där man är som starkast. Det s k Dala-upproret stöds för övrigt av SKP.

SKP går en oviss framtid till mötes. Partiets ideologiska fundament vacklar. Det finns inga självklara utländska förebilder att rätta sig efter längre.

Åsikterna inom partiet om SKPs framtida inriktning varierar. Är SKP ett kommunistiskt parti, ett socialistiskt parti, ett vänsterparti eller ändå mer diffust, ett radikalt parti? Frågan är självklart viktig, men den första frågan som måste besvaras gäller partiets politiska målsättning. Kommunism, socialism etc är inget självändamål utan redskap. Ideologi utan relation till konkreta mål är inte mycket att ha.

SKP misslyckade under 70-talet med att förankra sin politik inom de traditionella arbetarleden. Att förvandla ett litet "kommunistiskt" parti baserat på medelklassintellektuella till ett parti för de traditionella arbetarleden – det är det klassiska problemet. Skall SKP lyckas med det?